

okokból módosult *nyomaték- és hang-lejtésrendje* is a mesei nagyotmondás, a túlzás kifejezését szolgálja (dőlt betűkkel az erős nyomatékú „csu-, ke-, tel-“, illetve a csökkentebb nyomatékú „il-, lá-, gé-“ szótagokat, nagybetűkkel pedig a következő ütem első szótagjának juttatott nyomatékát hangemelkedéssel pótoló szókezdő szótagot jelölöm):

*csupa illat / keze, lába,
— telne egy DRO / gériára*

A vers egyébként aranyetszetes szerkezetű, s jellemző, hogy negatív és pozitív aranyetszete egyaránt egy-egy trefás-groteszk fordulatot emel ki („Attól leszünk gazdagok!“, illetve: „kerünkben a nyulak ásnak...“).

Terjedelmi okokból a másik két — fentebb kijelölt — verset nem idézhetem teljes egészében. De talán nem is szükséges, hiszen néhány szemelvény is kellőképpen tájékozathat tartalmukról-hangvételükről.

A *Helyzetkép egy keresetlen vers-helyzettel* bevezetését, néhány közbülső sorát és befejezését idézem:

*Bajom — úgy mondják — hogy a
vershez / szitukat keresek — / —
/ például most is lemegyek a pincé-
be / mert küld az asszony: / „Hozzon
fel pityókat apjuk! — / almát Katá-
nak, / borvizet Nagytatának, / MA-
G Á N A K pálinkát; / murkot, cellert
a levesbe! / — málnaszörpöt is le-
hetne — / a petrezselymet ne felejt-
se, / s a százásokat forgassa meg / a
villával — (penészednek) / ...“ /
Tempósan indulok — gondom: / KIN-
CSEM szavait jegyzem: / háromszor*

*ne kelljen járni / (újabb parancsot
várni) / — karomon két kosár / ...
/ (nincs még semmi a vessel) / —
pókháló hesse el / más a dolgom:
alma, celler: / a szitu, még kereset-
len)*

Az *Esténknek* csak az indító sorait másolom ide:

*Esténk zuhogós, csurgós, eregős nem
lett, / konzerválni kellett a mosatlan
edényeket / — vegymézzel, len-kék
porral / — / tó-lé korsónkban, ivó-
vizünk a kredencen, / — csupunk
az éjjel csepegett, / de dögleni nem
lehetett a fürdőkádban, / mert nem
karcol felhőt a hat emelet / (külön-
ben megfejtem volna egy felhő-tehe-
net) ...*

Különösebb kommentárra, azt hiszem, nincsen szükség. Nyilvánvaló ugyanis, hogy ezek a versek a városlakó rezzenetei. Mint ahogy — számomra legálább — nyilvánvaló az is, hogy ami az idézett versekben közös, az általában véve is jellemző Palocsay költészetére.

Palocsay valóban a mindennapok apró mozzanatait éli-formálja verssé. Költeményei ennél fogva — ahogyan ő maga is utal rá *Helyzetkép egy keresetlen vershelyzettel* című sajátos ars poeticájában — jobbára helyzet-, illetve életképek. Korszerűségüket e múlt századi műfaji keretben a komplex látás- és kifejezőmód, legfőképpen pedig a groteszk állandó jelenléte biztosítja.

Palocsay költészetének fő erősségét s lehetőségeit éppen a valósággal való közvetlenebb, kevésbé áttételes kapcsolatban látom.

Mózes Huba

Óskori bronz- és aranyleletek

Több mint három évtizedes, Közép- és Délkelet-Európa bronzkori történetét új megvilágításba helyező kutatásainak összegzéseként látott hozzá Mozsolics Amália a Közép-Dunavidék eddigi bronz- és aranyleleteinek teljes közreadásához. Művének első kötetét (1967) világszerte — hazánkban is — nagy elismeréssel fogadták, s ma már mond-

hatni kézikönyvül szolgál. A nemrég megjelent második kötet* a bronzkor kései, IV. szakaszának (kb. i.e. XIII—XII. század) bronz- és aranyművességét tárgyalja, számos térkép, statisztikai táblázat, rajz és képes tábla kíséretében. Az alapvető munka iránt nagy az érdeklődés a romániai kutatók soraiban is.

A szerző sorra bemutatja a korabeli bronzöntő műhelyek jellegzetes termékeit (fegyverek, eszközök, ékszerek, lószerszámok, edények), az aranyművesek készítményeit, és végül betűrendes ka-

* A. Mozsolics: Bronze- und Goldfunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Forró und Opályi. Mit einem Beitrag von Eduard Sangmeister. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1973.

talógusban is összefoglalja a mintegy 300 lelőhely gazdag anyagát. Figyelemmel kíséri a különböző típusok és változatok társulásait, elterjedését, igyekszik kideríteni a fémfeldolgozó központokat. Külön kitér a nyersanyag, az öntés, a műhelyek kérdésére. Mozsolics Amália régészeti-történeti következtetéseit Eduard Sangmeister freiburgi professzor vizsgálatai támogatják, aki a könyv függelékében a bronztárgyak anyagának vegyi összetételét tárgyalja, szinképelemzés alapján.

A történeti összefüggések feltárása végett Mozsolics Amália arra törekedett, hogy a legtöbbször elszigetelten, ún. *raktárleletekben* előkerült fémanyagot kapcsolatba hozza a korabeli településekkel és temetőkkel. Ezt négyben megnehezíti az a körülmény, hogy a halomsíros kultúra népének a Duna mentén való előnyomulása következtében a bronzkor IV. szakaszában elnéptelenedtek az előző korszak jó kronológiai támpontokat nyújtó, sokrétű települései. A fegyverkészítés fellendülése, a temérdek bronz- és aranykincs elrejtése, a települések rövid élettartama mind-mind a történelmi helyzet bizonytalanságára utal. Ennek okát Mozsolics Amália főképpen a Közép-Európából kiindult népmozgásokban látja, de bizonyára nem hanyagolható el az a romániai kutatások eredményeként mind nyilvánvalóbbá váló hatás sem, amelyet a kelet-európai sztyeppeken végbement vándorlások nyomán kialakuló Noua-Szabatinovka kultúrának a Kárpátok külső és belső oldalán való megjelenése váltott ki. Az i.e. XIII—XII. század fordulóján nagy megrázkódtatásokkal járt az akkori „civilizált” világban is, és ezért nem kis mértékben felelősek a Közép- és Kelet-Európából kiinduló, szálláshelyeikről újabb és újabb népcsoportokat kilendítő népmozgások. Az ún. „nagy vándorlás” (másképp „égei vándorlás”) következtében összeomlott a hettita birodalom, megsemmisült a mükénéi civilizáció. A Földközi-tenger keleti medencéje elvesztette korábbi jelentőségét, a Görögország és Kisázsia — igaz, csak néhány évszázadra — ismét őskori „barbárságba” süllyedt vissza. A szerző kimutatja, hogy az új történelmi helyzetben az égei térség s a Duna-vidék között meglazultak a korábbi időszakra jellemző szoros művelődési és kereskedelmi kapcsolatok.

Mozsolics Amália széles kitekintésű, a Kárpátok s a Duna övezte tájak bronz- és aranyleleteit az *európai fejlődés egészébe* ágyazó munkájának középpontjában a Felső-Tisza medencéjének bronz-

művészete áll, melyet Ion Nestor professzor már 1938-ban mint sajátos színezetű önálló csoportot határozott meg. A leletanyag monografikus feldolgozása most lehetővé tette egy árnyaltabb képsőbbronzkori kronológia felállítását is: a két jellegzetes lelőhely után elnevezett Forró- és Opályi-„horizont” — a bronzkor IVa és IVb szakaszai — elkülönítését. A raktárleletek, különösen az agyagedényekbe rejtett bronz- és aranykincsek, valamint a településeken előkerült öntőminták és a sírok fémanyagának összevetése alapján Mozsolics Amália arra a következtetésre jut, hogy a Forró típusú bronzok a kései halomsíros (a pilinyi és az egyeki) műveltség hagyatékát alkotják, az Opályi-horizont pedig a Berkesz-Demecser, Felsőszócs (Suciú de Sus) és a Noua-Szabatinovka kultúra időszakához kapcsolódik. Ezeket a következtetéseket a hazai régészeti kutatások, különösen a felsőszócsi kultúra időrendjére vonatkozó újabb eredmények is megerősítik. A szerző álláspontjától eltérően azonban több romániai kutató úgy vélekedik, hogy a Wietenberg- és az ottományi (Otomani) műveltség is megéri az Opályi-horizontnak megfelelő Felőr(Uriu)-Dragomérfalva (Dragomires-ti) típusú bronzoknak a korát. A kérdés megnyugtató, minden kétséget eloszlató megoldását a fiatal ottományi és Wietenberg-műveltség teljes leletanyagának közreadásától várhatjuk.

Figyelemre méltó a szerzőnek az a törekvése is, hogy a helyi fejlődés történelmi sorsfordulóit megszabta *bronzkori kronológiát* dolgozzon ki, elvetve P. Reinecke és H. Müller-Karpe dél-németországi realitásokra alapozott s Európaszerte számos kutatótól kritikátlanul átvett időrendjét (innen egyesek még a terminológiát is átvették: pl. „urnamezős kultúra”, „urnamezős korszak”).

Végezetül hangsúlyozni szeretném, hogy Mozsolics Amália kitűnően ismeri mind a régebbi, mind az újabb romániai szakirodalmat, könyvében lépten-nyomon hivatkozik a hazai kutatók felfedezéseire, munkáira. Külön is kiemeli A. Alexandrescu, E. Zaharia és A. Vulpe alapvető tanulmányait a bronzkori fém-műveltség egyes termékeiről (kardok, hajkarikák, csákányok és balták). Az összefoglaló munkák szerzői közül D. Popescura, M. Rusura hivatkozik s különösen M. Petrescu-Dimbovița professzorra, akinek a romániai bronzleletekről írott vaskos monográfiája még ebben az esztendőben megjelenik a bukaresti Akadémiai Kiadónál.

László Attila